

Motion till riksdagen 2005/06:Bo3

**av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)
med anledning av prop. 2005/06:5**

Lantmäteriverksamheten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rationalisering och effektivisering av verksamhetsgrenen fastighetsindelning och informationsförsörjning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör fastställa att de olika statliga lantmäterimyndigheterna skall slås samman till en myndighet senast den 1 januari 2008.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utifrån de fastställda förvaltningspolitiska riktlinjerna, redovisa de särskilda skäl som enligt regeringens mening motiverar att Lantmäteriverket skall bedriva konkurrensutsatt verksamhet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör låta avveckla Metria genom försäljning.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med en översyn av den uppdragsverksamhet som bedrivs gentemot landets bank- och kreditväsende.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med noggranna beräkningar inför framtida beslut angående ökad konkurrensutsättning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdragsverksamheten i anslutning till fastighetsbildning bör begränsas kraftigt och i detalj regleras i lantmäteriinstruktionen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upphandling av förrättningsverksamheten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Geodatarådet.
10. Riksdagen begär att regeringen återkommer beträffande ökad samverkan mellan Sjöfartsverkets och Lantmäteriverkets verksamheter i enlighet med vad som anförs i motionen.

Fel! Okänt namn på

1 Inledning

Riksdagens revisorer kritiserade i maj 2001 regeringen och ansåg bl.a. att Lantmäteriverkets genomgripande omorganisation inte hade följts upp i tillräcklig utsträckning. Revisorerna fann att Lantmäteriverket inte heller på ett övertygande sätt lyckats hålla i sär sina myndighetsuppgifter och den uppdragsverksamhet man bedriver. Den kontrollerande tillsynen över både kommunala och statliga lantmäterimyndigheter beskrevs vara otillräcklig.

Denna kritik ledde till att regeringen i december 2001 uttalade att en utredning skulle tillsättas. Ett klassiskt socialdemokratiskt grepp att gömma problem och känsliga politiska frågor. Först i juni 2002 tillsattes utredningen, som efter sedvanlig försening först i november 2003 redovisade sina förslag. Utredningens betänkande innehöll förslag till mycket stora förändringar i lantmäteriets verksamhet. I remissvaret i mars 2004 redovisade Lantmäteriverkets styrelse att utredningens förslag skulle leda till att ca 150 arbetstillfällen i Gävle var i fara och att det skulle orsaka omställningskostnader på ca 250 miljoner kronor.

Regeringen redovisade våren 2004 ambitionen att snabbt komma till riksdagen med en proposition. Tidpunkten flyttades under 2004 fram gång på gång. I ett svar på en skriftlig fråga i riksdagen i juni 2004, svarade miljöminister Lena Sommestad: "Det är av yttersta vikt att frågan löses snabbt och min ambition är att regeringen ska redovisa sina överväganden och förslag för riksdagen under hösten 2004." I september 2005 kom så äntligen propositionen om lantmäteriverksamheten, och man får väl konstatera att det är bättre sent än aldrig.

Trots den långa beredningstiden lyckas regeringen i föreliggande proposition inte presentera några konstruktiva förslag på långsiktiga lösningar av de problem som både Riksdagens revisorer och Lantmäterikutredningen redovisat utan lämnar mer bedömningar och råd om framtiden. Socialdemokraterna har än en gång visat sin oförmåga att fatta nödvändiga och för lantmäteriets framtid helt avgörande beslut.

I propositionen konstateras att lantmäteriverksamheten i likhet med annan infrastruktur behöver långsiktiga och stabila förutsättningar och spelregler. Tyvärr ges inte tillräckligt tydliga besked om den framtida utvecklingen av lantmäteriet.

2 Regeringen är alltför nöjd med verksamheten

Regeringen anger i propositionen att Lantmäterikutredningen kommit fram till att statsmakternas förväntningar och mål när det gäller omstruktureringen av det statliga lantmäteriet i allt väsentligt har infriats.

Kristdemokraterna delar inte denna "i allt väsentligt" positiva bild av lantmäteriets utveckling under senare år. Det finns åtskilliga och grundlägg-

gande problem som behöver lösas och det finns fortfarande betydande effektiviseringspotential som måste nyttjas.

Regeringen är tillfreds med minskningen av handläggningstiden med 20 % sedan 1996. Det är väsentligt att påpeka att det jämförelseår som genomgående används i propositionen, 1996, var året efter en mycket omfattande omorganisation, då myndigheten hade stora bekymmer med stor oro och försämrad effektivitet och produktivitet som följd. Det relevanta borde vara att mäta mot de utfästelser som gjordes för tio år sedan, beträffande införandet av en ny arbetsprocess för fastighetsbildningen. Då talades om halverade handläggningstider och lantmäterikostnader. Dit är det fortfarande en lång väg att gå.

I propositionen påtalas att Lantmäteriverket har gjort flera studier av förrättningsansökningarnas kvalitet ur olika aspekter. En sammanfattande bedömning är att kunderna är nöjda med lantmäterimyndigheternas arbete och att myndigheterna får goda omdömen när det gäller bemötande och information samt beröm för handlingar, kartor och markeringar medan resultaten än något sämre när det gäller priser och leveranstid.

Regeringen konstaterar, med utgångspunkt i den positiva utvecklingen som uppnåtts, att det inte finns några skäl att vidta några mer genomgripande förändringar av förrättningsverksamheten.

Ett faktum som regeringen dock väljer att förbise är att sakägarna är missnöjda med avgifternas storlek. Därför är det anmärkningsvärt att regeringen menar att det inte finns några skäl för att vidta några mer genomgripande förändringar av förrättningsverksamheten. Kristdemokraterna anser i stället att statsmakterna ska vara pådrivande för att påskynda nästa steg i förändringen. Nu när samtliga arkiv gjorts digitala och Internet samt bredband finns, har det skapats förutsättningar att med hjälp av bland annat nya e-tjänster kraftigt rationalisera verksamheten och minska kostnaderna. Regeringen borde uppvisa betydligt större ambitioner på detta område.

3 Stor effektiviseringspotential

Varje år handläggs ca 5 000–10 000 planärenden, ca 100 000 bygglovsärenden och ca 20 000 fastighetsbildningsärenden runtom i Sveriges kommuner. Processerna hanteras delvis fortfarande manuellt med långa handläggningstider som följd. Om dessa ärenden skulle digitaliseras fullt ut skulle processerna kunna halveras, vilket skulle gynna både dem som har till uppgift att handlägga dessa ärenden och dem som lämnar in ansökan.

Teknik för att förkorta handläggningstiden av planärenden finns redan med bland annat moderna digitala kartdatabaser och höghastighetsbredband.

Kristdemokraterna ser det som både nödvändigt och naturligt att utnyttja dessa investeringar till fullo för att tillgodose medborgarnas och företagets krav. Allt fler fastighetsägare ställer högre krav på myndigheterna i form av snabbhet och lägre kostnader i t.ex. bygglovshantering. Om den kommu-

Fel! Okänt namn på

nala viljan finns är det fullt möjligt att halvera handläggningstiden. Vidare krävs att befintliga problem vad gäller elektroniska signaturer undanröjs.

En annan viktig del som ytterligare måste förbättras är standardiseringen. Boverket bör därför tillsammans med kommunerna och lantmäteriet utarbeta en standardisering av begreppsterminologin. I dag kan vem som helst bygga upp digitala tjänster, men dessa blir enbart isolerade öar om man inte har en begreppsstandard som alla leverantörer kan enas kring. Det är också nödvändigt med en allmän utveckling av kommunernas e-tjänster om statsmakternas intentioner om 24-timmarsmyndigheter ska kunna realiserar.

Boverket har i en rapport till regeringen, "Från arbetsverktyg till tjänster till nytta för fler", redovisat hur planprocessen, byggprocessen och förvaltningsprocessen kan förbättras genom att den offentliga informationen om fastigheter, mark och vatten samt bygg- och fastighetsföretagens egen information kan utbytas bättre mellan olika aktörer. Kommuner och staten har investerat många miljarder kronor i att digitalisera information om landets alla fastigheter. Denna uppbyggnadsfas av digital information slutförs de närmaste åren i och med att en mängd olika arkiv med äldre pappersmaterial digitaliseras. På samma sätt som kostnaderna kan minska för fastighetsbildningen kan verksamhetsgrenen informationsförsörjning effektiviseras betydligt. Därför bör enligt Kristdemokraterna ett tydligt mål införas: minska kostnaderna för användarna genom fortsatta rationaliseringar och effektiviseringar.

4 Den nya lantmäterimyndigheten

I propositionen ges inget besked om när de olika statliga lantmäterimyndigheterna ska slås samman till en. Regeringen tycks helt enkelt inte våga sätta ned foten, trots att god vana finns att slå samman statliga myndigheter som varit länsvist indelade. Remissinstanserna är tydliga i denna fråga. Riksdagen bör kräva att det så snart som möjligt fastställs dels *att* en sammanslagning av myndigheterna ska göras, dels *när* den ska göras. Kristdemokraternas uppfattning är att detta bör ske senast den 1 januari 2008.

Vissa kommuner har uttryckt oro för att en sammanslagning skulle leda till färre lokala kontor och försämrade service. Kristdemokraterna utgår ifrån att den framtida kontorstätheten inte sammanhänger med hur många myndigheter lantmäteriet är indelat i, utan utifrån det faktiska behovet av tjänsterna.

Samtidigt som lantmäteriet inordnas som en myndighet bör huvudmannaskapet för inskrivningsmyndigheterna föras till lantmäteriet. Det är viktigt att inskrivningsmyndigheternas verksamhet effektiviseras och att lagfarts- och inskrivningsärenden kan handläggas betydligt snabbare än för närvarande. Erfarenheterna från motsvarande förändring i Norge bör inhämtas.

Däremot anser vi att regeringens bedömning att personal inte skulle bli övertalig vilar på fel grund. Pågående arbete med nytt handläggningssystem (Iris), som beräknas bli 80 miljoner kronor dyrare än beräknat enligt lantmäteriets tidning. Höjdpunkten, väntas leda till ett kraftigt ändrat arbetssätt. Det

kommer att föranleda behov av omorganisation och en översyn av bemanningen. En investering på omkring 1 miljon kronor per anställd hos inskrivningsmyndigheterna kan antas leda till behov av färre anställda handläggare när handläggningsstödet tagits i bruk. Mot bakgrund av detta är det anmärkningsvärt att inget nämns i propositionen om lantmäteriets utvecklingsprojekt, Iris.

5 Uppdragsverksamheten

Kommuner och myndigheter bedriver i ökad utsträckning näringsverksamhet på konkurrensmarknader. Detta pågår trots att kommunallagen i princip förbjuder kommuner och landsting att konkurrera på företagens marknader. Kristdemokraterna anser att kommunalt och statligt ägande bör avvecklas på marknader där privata företag konkurrerar, eller skulle kunna konkurrera och där inte sociala eller hälsomässiga restriktioner motiverar ett offentligt ägande.

Den offentliga sektorn måste reformeras. Monopol leder i allmänhet till högre priser och ineffektivitet, oavsett om det gäller att producera varor eller tjänster. Nyföretagsamhet kan bli verkliga byggstenar i en ny struktur med ett mer decentraliserat och kundstyrt serviceutbud. Stat, landsting och kommuner bör koncentrera sig på sådana verksamheter, där offentliga insatser verkligen kan förväntas vara överlägsna enskilda och kooperativa initiativ. Det ska finnas särskilda skäl – exempelvis folkhälsoskäl som är fallet med Systembolagets monopol på alkoholförsäljning – för att ett offentligt monopol ska vara att föredra.

Som kommersiell aktör säljer staten vidare varor och tjänster i konkurrens med den privata sektorn. Denna verksamhet har Statskontoret undersökt i rapporten: ”Staten som kommersiell aktör”. Flertalet av de totalt 161 myndigheter och bolag som Statskontoret granskat bedriver sådan kommersiell verksamhet. Enbart myndigheternas kommersiella verksamhet omsätter närmare 20 miljarder kronor. Exempel på sådan verksamhet finns hos Lantmäteriverket, SMHI, Riksantikvarieämbetet, Vägverket, Banverket, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen. Ungefär en fjärdedel av den totala statliga kommersiella verksamheten är av sådan omfattning att den bedöms påverka konkurrensen negativt. Detta yttrar sig i en rad konkurrensproblem som minskar effektiviteten på marknaden, hämmar utvecklingen och begränsar marknadens tillväxtpotential. Möjligheten till korssubventionering skapar t.ex: risk för underprisättning medan en unik tillgång till strategisk infrastruktur gör att etableringskostnaderna för konkurrenterna blir mycket högre.

Regeringen undviker i propositionen att närmare beskriva vilka särskilda skäl som motiverar att lantmäteriet ska bedriva konkurrensutsatt uppdragsverksamhet. Det är enligt Kristdemokraterna mycket väsentligt att detta klarläggs. Om det inte finns tydliga och mycket starka skäl måste uppdragsverksamheten upphöra. Sweco har i dag samtliga Sveriges kommuner som sina kunder, dvs. alla 290 kommuner. Varför ska det vara svårare för Sweco att

Fel! Okänt namn på

erbjuda kompetent och kostnadseffektiv konsulting i MBK- och GIT-frågor för "de små, avlägsna och fattiga" kommunerna, än att Sweco redan i dag erbjuder t.ex. va- eller miljökonsulting för dessa kommuner?

Regeringen anger i propositionen att "målet bör nu vara att skapa ett tydligare uppdragsbemyndigande som bättre överensstämmer med statsmakternas förvaltningspolitiska riktlinjer". Också här är regeringens ambition för låg. Naturligtvis ska det helt överensstämma med uppdragsbemyndigandet.

Kristdemokraterna anser att regeringens angivna skäl för att frångå utredarens förslag gällande uppdragsverksamheten är otillräckliga och vaga. Utgångspunkten för överväganden i denna fråga bör vara att uppdragsverksamheten uppvisar ett ackumulerat underskott på 107 miljoner kronor enligt budgetpropositionen. Regeringen har i budgetpropositionen för 2006 inte ställt några krav på att balansen ska återställas inom viss tid. Kristdemokraterna anser det vara rimligt att regeringen omgående ser till att den stora obalansen åtgärdas.

Mot bakgrund av verksamhetens faktiska ekonomiska resultat anser vi att uppdragsverksamheten i princip bör avvecklas. Bolagiseringen och privatiseringen av den fastighetsekonomiska verksamheten 1995 respektive 1997 har visat att statliga myndigheter och kommuner inte haft några bekymmer att köpa nödvändiga konsultinsatser. Detsamma torde hända om Metria bolagiserades och privatiserades. För närvarande pågår en omfattande omstrukturering inom kart- och lantmäteri-branschen. Nordiska företag växer organiskt och genom förvärv. I Norge och Danmark har den statliga uppdragsverksamheten upphört inom kartområdet. Nya privata företag med hög kompetens och intressant prisbild växer fram dels i Europa, dels i Asien. Datafångst, lagring och tillhandahållande kan liksom utveckling av systemtjänster utföras från i princip vilken plats som helst i världen. Mot bakgrund av ovanstående anser vi att Metria bör avvecklas genom försäljning. Regeringens mening att verksamheten på sikt ska begränsas innebär stor osäkerhet om den framtida utvecklingen. Skapas en sådan osäkerhet uppstår stora bekymmer både för Metria och för de privata företagen inom området. Kristdemokraterna anser därför att riksdagen nu ska ta ställning till den framtida strukturen.

Modellen att Lantmäteriverket inrättar ett marknads- och konkurrensråd som ska diskutera inriktning och avgränsning av den kvarvarande uppdragsverksamheten framstår som mindre lämplig. Under en avvecklingsfas av uppdragsverksamheten kan dock ett sådant råd vara till nytta.

Kristdemokraterna ifrågasätter vidare att regeringens proposition inte tar upp den omfattande uppdragsverksamhet som bedrivs gentemot landets bank- och kreditväsende. Denna omfattande verksamhet behöver belysas mot bakgrund av den internationalisering som sker inom detta område.

Ett annat område som regeringen valt att inte beröra är utlandsverksamheten. Lantmäteriet och Swedesurveys insatser och organisation har förändrats över tid. Genom det höga svenska kostnadsläget har verksamheten, som Kristdemokraterna uppfattar det, haft lönsamhetsproblem och mötts av en allt kraftigare utländsk konkurrens. Vi menar att framväxten av privata företag som arbetar på den internationella arenan gagnar både effektivitet och utveckling.

5.1 Lantmäteriverksamhet under konkurrens

Regeringen krävde efter omorganisationen i mitten av 1990-talet att 20 % av arbetet med databasuppbyggnaden skulle upphandlas. Utvärderingar som gjorts visar att betydligt mindre än 20 % upphandlats. Vi anser att det är viktigt att det fortsatta arbetet med databasuppbyggnad och ajourhållning upphandlas i betydande omfattning. Erfarenheterna från Norge är goda. Genom konkurrensutsättning utsätts egenregiverksamheten för konkurrens. När flera privata företag slåss på en marknad vässas arbetsformer och rutiner.

Kristdemokraterna begär att regeringen återkommer med noggranna samhällsekonomiska beräkningar inför framtida beslut om ökad konkurrensutsättning.

5.2 Lantmäterimyndigheternas konsultverksamhet

Framväxt av ny teknik och små och medelstora företag inom lantmäteriområdet gör det möjligt för i stort sett hela landet att förses med de tjänster som för närvarande utförs av de statliga lantmäterimyndigheterna. Det framstår som helt naturligt att minska de statliga insatserna inom detta område och minska risken för staten att få betala omställningskostnader av olika slag. Regelverket bör i stället underlätta för kommuner att samverka och att främja utveckling av privata företag inom detta område. Sveriges närhet till tätbebyggda områden i Finland, Norge och Danmark är också en garant för att företag etableras med verksamhet över riksgränserna. Lantmäteriet genom Metria har också förutsättningar för att ta över lantmäterimyndigheternas verksamhet i princip i samtliga de kommuner som i dag servas av lantmäterimyndigheterna. Kristdemokraterna anser att uppdragsverksamheten i anslutning till fastighetsbildning bör begränsas kraftigt och i detalj regleras i lantmäteriinstruktionen.

5.3 Fastighetsbildning och fastighetsregistrering

Kristdemokraterna anser att det för tillfället saknas skäl att frångå principen om att fastighetsbildning och fastighetsregistrering är ett offentligt åtagande. Kristdemokraterna menar dock att den internationella utvecklingen och den tekniska utvecklingen skapar förutsättningar för att betydande delar av handläggningen av fastighetsbildning kan bedrivas av vem som helst som har tillräcklig kompetens och som genom auktorisation eller certifiering uppfyller tydliga kvalitetskrav. Det kan således inte uteslutas att det inom en nära framtid finns tillräckliga skäl för att minska det offentliga åtagandet. I de flesta länder i Europa finns ett betydligt mindre offentligt åtagande än i Sverige.

Utvecklingen sedan 1996 visar att den offentligt bedrivna lantmäteriverksamheten haft stora svårigheter att nå de effektiviseringsnivåer som är rimliga

Fel! Okänt namn på

mot bakgrund av de mycket omfattande offentliga investeringarna i databaser och IT-stöd.

Kristdemokraterna anser i likhet med flera remissinstanser att det finns skäl att införa upphandling av förrättningsförberedelser.

Omfattande offentliga investeringar har nu gjorts i databaser. Det innebär att många aktörer genom tillgång till digitala databaser skulle kunna utföra arbetet med förrättningsförberedelser. Tidigare, då detta arbete krävde tillgång till papperskartor m.m. i lantmäterikontorets arkiv, var det naturligt att se på saken på ett annat sätt. Kristdemokraterna anser att regelsystemet i stället bör utformas med t.ex. den norska lagstiftningen som förebild.

6 Styrningen av lantmäteriet

Organisationen Sveriges Kommuner och Landsting menar att samordningsfunktionen för geografisk information bör ligga direkt under regeringen. Kristdemokraterna anser att det finns skäl som talar för det. Regeringens styrning behöver förstärkas och Kristdemokraterna menar att de problem som rått sedan 1996 kunnat undvikas genom en aktivare styrning. Den nätverksmyndighetsorganisation som är under utveckling i statsförvaltningen talar också för att samordningsfunktioner helst bör ligga direkt under regeringen. Det faktum att lantmäteriet i propositionen föreslås fortsätta att bedriva en omfattande uppdragsverksamhet talar tillsammans med Inspiredirektivet för att samordningsfunktionen, åtminstone initialt, bör förläggas direkt under regeringen. Geodatarådet bör således av ovan angivna skäl läggas under regeringen under i varje fall de första tre åren.

Kristdemokraterna föreslår några viktiga utgångspunkter för att effektivisera verksamheten:

- Utgå ifrån kundperspektivet – i dag är mycket teknikdrivet.
- Satsa på Inspire- och EU-samverkan. Ta fram gränslösa lösningar – harmonisera och standardisera.
- Öka det nordiska samarbetet mellan både offentliga organ och företag och etablera flera PPP-lösningar.
- Påbörja arbetet med att minska det offentliga åtagandet. Utveckla samarbetet med privata företag vid produktion åt offentliga beställare – det skapar tillväxt och en växande IT-gren.
- Samordna det statliga engagemanget bättre. Slå samman Lantmäteriverkets och Sjöfartsverkets verksamhet inom området geografisk information och fokusera på beställarkompetens.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 14 oktober 2005

Ragnwi Marcelind (kd)

Dan Kihlström (kd)

Johnny Gylling (kd)

Björn von der Esch (kd)

Tuve Skånberg (kd)

Annelie Enochson (kd)

Sven Gunnar Persson (kd)

Lars Gustafsson (kd)